

Els Postel-Coster, *Het Omheinde Kweekbed. Machtsverhoudingen in de Minangkabause Familieroman*. Delft: Uitgeverij Eburon, 1985. Prijs: f 27,50

Dit proefschrift gaat over drie onderwerpen. Ten eerste wil de auteur een bijdrage leveren aan de etnografische kennis van de Minangkabau in West-Sumatra. Hoewel deze matrilineaire bevolking zich steeds heeft mogen verheugen in een ruime belangstelling van Indologen en antropologen, is de schrijfster van mening dat die etnografische kennis de nodige aanvulling behoeft, vooral wat de positie van vrouwen in de familiestructuur betreft. Het tweede onderwerp is methodologisch: het verdiepen van de etnografische kennis komt in deze studie niet tot stand door middel van antropologisch veldwerk maar via een inhoudsanalyse van tien Minangkabause romans. De methodologische voor- en nadelen van deze benadering worden bediscussieerd. Het derde thema is een beschouwing over het begrip macht vanuit een vrouwenperspectief.

Vooraf het tweede punt, de methodologie, trekt de aandacht. Enig "flirten" met literaire of belletristische bronnen is niet ongewoon in de antropologie, maar een etnografische studie die zich nagenoeg uitsluitend op dergelijke bronnen baseert is - zeker in Nederland - een zeldzaamheid.

Laat ik eerst een misverstand rechtzetten. De ondertitel van deze studie suggereert dat de auteur zich niet uitspreekt over de etnografische "werkelijkheid", maar zich beperkt tot de wereld van de roman. Dat is echter niet het geval. Postel is weldegelijk van mening dat de tien romans haar een betrouwbaar beeld geven van familieverhoudingen in de Minangkabause samenleving. Zij omschrijft de romans als een "realistisch" genre. Hun populariteit lijkt dit te bevestigen: blijkbaar worden de beschreven gebeurtenissen en hun context door een brede groep van de bevolking herkend als "echt" of plausibel. Uit de biografische notities over de auteurs blijkt bovendien dat hun romans gedeeltelijk ook op eigen ervaringen teruggaan. In veel van deze geschiedenissen speelt de "Romeo-en-Julia-thematiek" een rol, waarbij conflicten tussen traditie en moderne tijd vaak voor problemen zorgen. Ook het contrast tussen het veilige dorpsleven en de (gevaarlijke) buitenwereld keert herhaaldelijk terug en verwijst naar de grote mobiliteit van de Minangkabause nieuwe elite ten tijde van het Nederlandse bewind.

De romans lijken op de Nederlandse streekroman; de auteurs trachten, in een onproblematische stijl, een dramatische gebeurtenis te vertellen die zich voltrekt in een gemakkelijk te herkennen sociale omgeving. Zover lijkt de auteurs keuze voor deze belletristische bronnen gerechtvaardigd.

Er blijven echter enkele lastige vragen liggen die de schrijfster wel noemt maar onvoldoende beantwoordt. De belangrijkste is dat geen enkel roman-beeld een onproblematische, realistische afspiegeling is van de werkelijkheid. Zelfs in de meest cliché-matige literatuur is er sprake van een bepaalde visie, een maatschappij-interpretatie die het verhaal kleurt (hetgeen overigens ook geldt voor iedere etnografische studie). In het geval van de Minangkabause romans zijn er zelfs factoren die het blikveld van de auteur op zeer ingrijpende wijze beïnvloeden. Ten eerste dient men te beseffen dat alle schrijvers het produkt zijn van een koloniaal en christelijk/victoriaans schoolsysteem en in hun schrijven geconfronteerd werden met een censuur van dezelfde garnituur. Een uiterst belangrijk gegeven is verder dat zeven van de acht romanciers mannen zijn, terwijl het Postel toch vooral te doen is om de vraag hoe de vrouwenwereld eruit ziet. Zij is danook van mening dat aanvullend veldonderzoek eigenlijk nodig geweest was; een openhartige bekentenis ten aanzien van een lacune in haar studie.

Naast deze beperkingen heeft de roman-analyse echter ook aantrekkelijke voordelen. Postel vergelijkt de positie van de lezer van deze romans met die van een onderzoeker die participerende observatie verricht. Deze onderzoekstechniek wordt door haar omschreven als een "open wijze van kennisverzameling" waarbij "de visie van de participanten en de prioriteiten die zij stellen mede richting aan het onderzoek geven". Bovendien is er een voortdurende wisselwerking tussen waarnemen en denken (waartoe ook introspectie behoort). De "participerende observatie" waartoe de lezer in staat wordt gesteld heeft volgens de auteur zelfs enige voordelen ten opzichte van het gewone veldonderzoek: de lezer is geen storende factor, hij/zij kan doordringen tot domeinen waar de veldonderzoeker nauwelijks toegang toe heeft, bijvoorbeeld de huiselijke kring, en de "observaties" van de lezer zijn herhaalbaar. Passages kunnen telkens opnieuw gelezen worden en daardoor aan betekenis winnen. Tenslotte wijst Postel nog op het feit dat romans een veel minder statische en homogene indruk geven van Minangkabause familierelaties dan sociaal-wetenschappelijke studies.

Helaas krijgt de lezer echter onvoldoende de "smaak" van deze romans te pakken. Postel vat intriges en gebeurtenissen in de romans vaak samen zonder de lezer kennis te laten maken met de taal van de roman zelf. Dat is jammer aangezien deze studie juist de waarde van de roman *als* etnografische tekst wil propageren.

Samenvattend: deze studie is een boeiende poging om vanuit belletrie een rijk en gevarieerd beeld te schetsen van de positie van vrouwen in Minangkabause familieverhoudingen. Er wordt echter te gemakkelijk voorbijgegaan aan de invloeden van onder andere mannelijk auteurschap, koloniale overheersing en christelijk ethos op deze literaire bronnen. Het probleem van "filtering" wordt trouwens door de auteur zelf in de laatste stelling bij haar proefschrift verwoord: "Orderingsprincipes in de menselijke geest doen de natuur soms geweld aan. Zo behoort een appel niet in kwarten te worden gesneden, maar volgens zijn structuur in vijf delen".

S. van der Geest

DE BIOGRAFISCHE METHODE

Jo Versteijnen, *Onderzoek kan ook anders: over het gebruik van persoonlijke documenten en levensverhalen in sociologisch onderzoek. Een inleiding in de biografische methode*. Swets en Zeitlinger, Lisse, 1985

In de periode 1920-1940 maakte de biografische methode een bloeiperiode door. Met name Thomas en Znaniecki's *The Polish Peasant in Europe and America* was zowel het hoogtepunt van, als een krachtige stimulans voor studies die zich bezig hielden met de bestudering van persoonlijke documenten en levensgeschiedenissen. De meeste van die studies ontstonden aan het Department of Sociology van de universiteit van Chicago en in Polen.

De biografische methode in die periode is grotendeels ontstaan als reactie op de daarvoor heersende wijze van sociologiebeoefening. Vóór 1920 waren sociologen voornamelijk bezig met het denken over de sociale werkelijkheid, zonder zich daarbij te bekommeren om de vraag hoe die werkelijkheid in

feite eruit zag. Na 1920 hielden vooral sociologen van de Chicago University zich daarom bezig met het onderzoeken van die werkelijkheid - meestal marginale groepen als immigranten, sloppenbewoners, raciale groeperingen, etc. - vanuit het gezichtspunt van de onderzochten. De biografische methode bood daartoe ruimschoots de gelegenheid.

De opkomst van meer objectiverende, kwantitatieve methoden aan het einde van de jaren dertig, luidde in de Verenigde Staten het eind in van de bloeiperiode van het van subjecten uitgaande, kwalitatieve onderzoek en de vormen die dat onderzoek aannam: biografisch onderzoek en stadsetnografie. Alleen in Polen werd - dankzij bemoeienissen van de uit Polen afkomstige Znaniecki - de biografische benadering ook na 1940 nog veelvuldig toegepast. Hier richtte deze benadering zich voornamelijk op het verkrijgen van inzicht in de wijze waarop de arbeider zichzelf zag, op zijn bewustmaking en - op grond daarvan - opvoeding (Markiewicz-Langneue 1976).

Met de vanaf het eind van de jaren zestig groeiende belangstelling voor kwalitatieve onderzoeksmethoden, nam de interesse voor het biografisch onderzoek ook weer toe. Sommige auteurs spreken zelfs van een renaissance (Kohli 1981; Plummer 1983; Bertaux en Kohli 1984).

Het verschil met de vorige bloeiperiode is echter dat de omvang en de reikwijdte van de biografische benadering nu aanmerkelijk groter is. Terwijl tussen 1920 en 1940 Chicago en Polen bijna de enige plaatsen waren waar biografisch onderzoek werd gedaan en het symbolisch interactionisme ongeveer de enige theoretische oriëntatie was waaraan in de toen ontstane biografische onderzoekingen wordt gerefereerd, kent Duitsland thans marxistisch, fenomenologisch en hermeneutisch, Amerika en Engeland etnomethodologisch, en Frankrijk structuralistisch biografisch onderzoek (Bertaux en Kohli 1984).

Hierbij komt dat de verschillende biografische onderzoekingen zich nu niet meer overwegend op marginale groepen of arbeiders richten, maar ook op volgens de heersende normen levende mensen en groepen (Gstettner 1980: p.371).

Bij al deze ontwikkelingen mag Nederland natuurlijk niet achterblijven. Het was dan ook verheugend te worden geconfronteerd met een boek dat als ondertitel draagt "Over het gebruik van persoonlijke documenten en levensverhalen in sociologisch onderzoek. Een inleiding in de biografische methode". Weliswaar bleek uit de inleiding dat het hier